

Valencià i multilingüisme davant el repte de l'Espai Europeu d'Educació Superior

II Trobada Universitària "Tirant lo Blanch".

Escola Universitària de Magisteri de València, 23 d'abril del 2008.

Maties Segura i Sabater

En primer lloc voldria donar les gràcies als companys i companyes de *Tirant lo Blanch* que han tingut l'amabilitat d'invitar-me en aquesta II Trobada Universitària i a Susana que m'ha fet la presentació. No és molt normal avui que els joves es troben per parlar de temes seriosos, per participar, per reflexionar, i menys encara si és per parlar del valencià, del futur de les llengües i d'això que en diuen l'Espai Europeu d'Educació Superior.

Perquè després poguérem comentar i debatre el que vulgueu us diré breument en què consistiran els meus comentaris:

Primer caldria fer una mena de radiografia de la demanda i de la docència en valencià a les universitats valencianes, donant unes dades de 1ària i 2ària. En segon lloc, introduiré, encara que siga brevíssimament, els conceptes de què és això de l'Espai Europeu i quina importància se li dóna al coneixement de les llengües. I, finalment, relacionaré tot l'anterior amb els estudis a les nostres universitats: com es pot gestionar el multilingüisme i el valencià a les nostres universitats? Tindrà conseqüències negatives per a l'ús i sobretot per a la docència, poca docència, en valencià?

Comencem, doncs.

Unes dades sobre l'ensenyament del valencià:

Sabem que al País Valencià estudien en valencià, aproximadament el 25% de l'estudiantat de Primària i Secundària. Però d'aquests, sols el 17,7% de l'estudiantat de Secundària estudia en valencià, segons dades de la Federació Escola Valenciana. Són aquestes xifres motiu suficient per celebrar els 25 anys de la Llei d'ús i ensenyament del valencià? Convé no oblidar aquestes dades per saber d'on partim quan després vegem les dades de les universitats. Altra cosa és que tots estudien l'assignatura de valencià, excepció feta de les comarques castellanoparlants, on si algun estudiant vol pot demanar-ne l'exempció.

Segons dades de la Conselleria d'Educació de fa uns mesos el 76% dels escolars d'entre 10 i 14 anys sap parlar valencià perfectament; el 93 % l'entén, el 74 % el llig i el 54 % l'escriu de manera habitual.

Per tant, el coneixement del valencià és molt alt entre els joves, i més entre els joves universitaris. Per exemple a la Universitat de València, quasi el 90% dels estudiants entenen el valencià (correctament o bastant bé) i a la Universitat de Castelló aquestes xifres són encara més altes, al voltant del 94, 5% l'entenen. A la Universitat d'Alacant declaren entendre el valencià quasi el 82%.

Aquestes dades no es corresponen, però amb la demanda de classes en valencià que manifesten els estudiants en el moment d'emplenar l'imprès de matrícula.. També veurem la docència que s'hi imparteix en valencià i les diferències que hi ha entre demanda i oferta. Passem al quadre adjunt:

UNIVERSITAT
JAUME I

Dades sociolingüístiques de les universitats valencianes. Curs 2007/2008

1. Demanda de docència en català de l'estudiantat valencià

Percentatge de demanda de docència en català de l'estudiantat. Curs 2007/2008

	català		castellà 2007/2008	indiferent		no ho sap/no contesta 07/08
	2007/08	2004/05		2007/08	2004/05	
UMH	0,07	5,09	97,72	2,19	7,42	0
UJI	29,87	29,70	53,87	15,87	15,85	0,38
UV-EG	24,8	24,5	62,5	12,2	9,4	0,5
UPV	16,9	12,5	63,0	17,9	24	2,2
UA	7,40	7,5	71,2	7,40	10,3	14
Mitjana universitats	15,80	15,75	69,65	11,11	12,35	3,41

Font: serveis lingüístics universitaris

2. Percentatge de crèdits impartits curs 2007/2008

	en català		en castellà	en altres llengües	no ho sap/ no contesta
	2007/08	2004/05			
UMH	0	0	100	0	0
UJI*	19,48	18,14	71,28	7,25	1,66
UV-EG	23,93	26,05	72,48	3,58	0
UPV	6,7	7,18	89,0	4,3	0
UA**	5,76	4,68	89,72	4,15	0,37
Mitjana universitats	11,17	11,21	84,49	3,85	0,40

Font: serveis lingüístics universitaris

3. Diferència percentual entre demanda i oferta en català

	Demanda en català	crèdits impartits en català	demanda atesa o no atesa
UMH	0,076	0	Negativa: 0,076 punts
UJI	29,87	19,48	Negativa: 10,39 punts
UV-EG	24,8	23,93	Negativa: 0,87 punts
UPV	16,9	6,7	Negativa: 10,2 punts
UA**	7,40	5,76	Negativa: 1,64 punts

*UJI: són crèdits totals. S'hi inclouen les assignatures de docència obligada en una llengua: català, anglès, alemany, etc. Si descomptem aquestes assignatures, la xifra resultant és el 19,04% de crèdits en català i el 0,2% dels crèdits en altres llengües (0,17% en anglès, 22 crèdits).

**UA: dades del curs 2006/2007.

Àrea de Promoció Lingüística. Servei de Llengües i Terminologia. Castelló de la Plana, 11/04/2008.

L'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES)

Nosaltres estàvem en totes aquestes preocupacions quan, de moment, ens n'arriba una altra: la convergència dels estudis universitaris en un espai comú europeu.

Els ministeris d'educació dels estats membres van fixar aquesta data, que naix el 1999 amb la Declaració de Bolonya, per aconseguir un desenvolupament convergent i harmònic d'un Espai Europeu d'Educació Superior (EEES).

Els objectius d'aquesta declaració, mitjançant un sistema de transferència de crèdits (ECTS) són permetre el reconeixement acadèmic immediat de títols, la mobilitat dels integrants de la comunitat universitària entre països i un aprenentatge al llarg de la vida.

La importància de la diversitat i de l'autonomia de cada universitat és descrita en el projecte Tuning 2 (juny de 2006). Aquest projecte naix de la Declaració de Bolonya i del Comunicat de Praga (maig 2001), com a contribució a la creació de l'Espai Europeu, amb la finalitat de millorar la qualitat de les titulacions i dels programes a Europa.

Aquesta proposta de millora té dos objectius estratègics: per una banda, augmentar l'ocupació de l'estudiantat quan acaba els seus estudis, i per l'altra banda fer aquest sistema europeu el suficientment atractiu per tal que pugui competir amb altres sistemes i programes d'altres contrades del món, sobretot l'americà, per tal d'equilibrar les pressions mundials que tendeixen cap a un "mercat" universitari. "Aquest procés no hauria de permetre una subordinació de la universitat a l'empresa, a l'estil americà, i que sols determinades elits tingueren accés a l'ensenyament superior" (paraules de Francesc Tomàs en el seu informe al Claustre de data 11 de març de 2008).

És en aquest context que cal situar el tema de les llengües en l'organització dels estudis universitaris. Entre les competències necessàries per a l'estudiantat que destaca Tuning, del primer grup de competències instrumentals, es troben les capacitats lingüístiques (juntament amb les cognitives, metodològiques i tècniques).

El projecte assenyalava, entre les competències genèriques que ha d'assolir l'estudiantat en el primer cicle, la capacitat per fer una presentació oral i escrita en la seua llengua. Situa en el segon cicle el coneixement d'una segona llengua. I en el tercer cicle ubica la competència per apreciar la diversitat i multiculturalitat. No obstant aquesta generalitat, els descriptors també situen el coneixement d'una segona llengua en titulacions de cicle curt i diverses titulacions la situen ja en el primer cicle.

L'estudiantat ha de conèixer, doncs, una llengua estrangera en totes les titulacions.

És necessari, doncs, obrir un debat i una reflexió sobre com combinar el paper de les llengües en l'organització dels estudis a les universitats, i, diguem-ho ja, el paper de la llengua catalana com a llengua pròpia i oficial de les universitats de l'àmbit lingüístic.

Què han fet fins ara les universitats?

Les universitats valencianes, conscients del repte europeu, amb més o menys intensitat, algunes des de fa més temps que altres sempre parlant d'un període de pocs anys ençà, estan començant a oferir docència en anglès en determinades assignatures.

A la Universitat de València en quatre titulacions es pot cursar una part de les assignatures en anglès. El nombre de places és limitat. També ofereix la possibilitat d'accedir a dobles titulacions, la de la UV i la d'una altra universitat estrangera. Per a anar-se'n fora l'estudiant requereix el nivell d'idioma necessari.
<http://www.uv.es/acces/doc/PFsoc.pdf>

A la Universitat Politècnica de València, a partir del curs 2001-02 hi ha la possibilitat de cursar algunes assignatures dels últims cursos en anglès. A l'Escola Tècnica Superior d'Informàtica, aquells alumnes que es matriculen en una o més assignatures en el grup amb docència en anglès i que superen aquesta/es assignatura/es, se'ls concedeix 1 crèdit de lliure elecció per cada assignatura.
http://www.ei.upv.es/webei/alumno/secretaria_v/libre_eleccion.php

La Universitat d'Alacant s'ofereix a un petit grup de professors/es la possibilitat de traducció dels seus materials docents a l'idioma anglès, donant preferència a aquelles matèries d'una mateixa titulació que tinguen una continuïtat en anys acadèmics successius. Des del curs 2005-2006 l'Escola Politècnica Superior, proporciona la possibilitat de rebre docència en anglès en algunes de les assignatures de les seues titulacions. El projecte pilot va començar amb cinc assignatures i s'hi van involucrar quatre de les titulacions.

En el cas de la Universitat Jaume I de Castelló, el Consell de Govern va aprovar el 17 de desembre de 2003 el Projecte d'introducció de la docència en anglès, que anava acompanyat de 36.000 euros per a la seua posada en marxa. Com a conseqüència d'aqueix projecte, el curs 2005/2006 hi havia 22 assignatures que s'impartien parcialment en anglès per 18 professors, en 7 titulacions. La darrera convocatòria per promocionar la docència en anglès ha estat un curs d'estiu a Dinamarca subvencionat amb un màxim de 1.000 euros per professor, de l'1 a l'11 d'agost de 2006.

Reflexions i propostes de futur

No obstant aquells projectes enunciats abans, pensem que hi ha una falta de planificació respecte a la docència en anglès. I aquesta falta de planificació la trobem també de manera crònica respecte de la docència en valencià. Sol passar que els impulsors dels projectes de la docència en anglès ho fan a banda dels qui planifiquen (és un dir) la docència en valencià, de manera que segueixen vies paral·leles, rierols, que desemboquen en el riu mare i important que és la docència en castellà, que camina tranquil, impertorbable i majoritari des de fa anys (s'imparteix en castellà prop del 85% de la docència del conjunt de les universitats valencianes).

Caldria, doncs, al nostre entendre, una unificació de les polítiques lingüístiques, una definició dels objectius globals, una planificació de les estratègies i dels camins a seguir.

Les universitats del domini lingüístic, i les valencianes entre elles, estan mancades d'unes directrius generals de com abordar el problema del plurilingüisme. Per exemple,

a l'hora de realitzar màsters o cursos internacionals de postgrau, quina ha de ser la llengua vehicular? L'anglès? El castellà, atès que som a Espanya? O el català, atès que som al País Valencià? O totes tres llengües poden tenir el qualificatiu de llengües d'ús en la docència?

El que és evident és que cal tenir una seguretat lingüística, per poder entendre'ns, que és el fonament de tota comunicació. Tant per part del professorat com per part de l'estudiantat. L'estudiant ha de saber en quina llengua farà la classe el professor en les assignatures de les quals s'hi ha matriculat i el professor ha d'entendre la llengua que l'alumne emprà en les seues preguntes o els seus treballs. Cal, doncs, establir uns criteris o elaborar un reglament de l'ús de les llengües que permeta la convivència de les llengües. Això no vol dir que totes les llengües han de tenir el mateix estatut, ni la mateixa importància, atès que una, el valencià, és la pròpia, i per tant ha de ser la que s'empra en el context institucional de manera prioritària i vehicular.

Caldrà portar a terme plans de formació en llengües tant per a l'estudiantat, que enviarem a universitats estrangeres, per al professorat que s'incorporarà a fer classes en llengües estrangeres com per al personal d'administració i serveis que s'encarregarà de l'atenció i de l'acollida dels estudiants estrangers. O pot ser, definitivament, hàgem de dir en anglès, i deixar-nos d'eufemismes?

Caldrà exigir un determinat nivell d'anglès, doncs, a uns i a uns altres per dotar de certa dignitat el sistema educatiu. Si ho acceptem per a l'anglès, estem disposats a acceptar que hi haja un nivell mínim de valencià aplicat a les titulacions que tots els estudiants universitaris coneguen en acabar la carrera? I si ho exigim a l'estudiantat, estem disposats a acceptar també que el professorat ha de tenir un nivell acceptable, mitjà, digne, de valencià per poder fer les classes en valencià? El requisit lingüístic s'ha acceptat finalment per a ser professor de primària o secundària, per què no, i amb més raó, per a ser professor universitari?

Les universitats valencianes encara no hem fet els deures envers el valencià (suspenem totes les universitats en la satisfacció de la demanda de classes en valencià per part de l'estudiantat, sense garantir, per tant, els seus drets lingüístics) i ja ens disposem a fer esforços econòmics i humans per oferir la docència en anglès.

Es ressentirà la docència en valencià amb la introducció de l'anglès? Deixaran de fer-se en valencià les classes que una professora hi donava si aquesta professora fa totes o part de les seues assignatures en anglès? Això no hauria de passar. La introducció de la docència en anglès no hauria ser a costa de la docència en valencià. Fara falta, entre altres mesures, contractacions a les quals hauria d'ajudar econòmicament la Generalitat.

Pense que la introducció de les llengües estrangeres en la docència pot ser una aliada de la docència en valencià si es planifica conjuntament la política de totes les llengües a la universitat. És a dir, si es marquen objectius per acomplir en tots dos casos.

La direcció, doncs, de les polítiques lingüístiques s'hauria d'unificar en un vicerectorat de política lingüística que planificara i integrara la gestió del multilingüisme (tant del català com de les altres llengües). Però no és feina sols d'un vicerectorat, cal la implicació del claustre i dels equips de govern, que siga una tasca consensuada de manera transversal. De la mateixa manera, la gestió tècnica de les feines lingüístiques

(assessorament, promoció i formació) de les diverses llengües, el català inclòs, correspon organitzar-la als serveis lingüístics. Es rendibilitzaran esforços i es millorarà el servei.

Aquestes modestes propostes, si es dugueren a la pràctica, serien una bona contribució a l'Any Internacional de les Llengües que se celebra aquest 2008, amb l'objectiu de millorar l'entesa internacional i com a mitjà per promoure, protegir i preservar la unitat en la diversitat cultural i lingüística del món.

Maties Segura Sabater
Tècnic lingüístic
Àrea de Promoció Lingüística
Servei de Llengües i Terminologia
Universitat Jaume I

Castelló de la Plana, 23 d'abril de 2008